

Izhaja
1. in 15. dne
vsakega meseca.

Rokopisi
ne vračajo se.

ZORA

Stoji na leto:

redoma
po 4 forinte,
izjemoma
po 3 forinte.

ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezije: Poetičen kalejdoskop. Pohlepniči. — Odlomki iz ženskega dnevnika. — Idealist. — O Stanku Vrazu. — George Sand. — Anton Janežič. — Književnost in umetnost. — Listnica. —

Poetičen kalejdoskop.

J. Cimperman.

IV.

Dvadeset let in devet preteklo je meni od rojstva,
Malo veselja sem jaz, mnogo trpenja užil.

Kar se spominjati vém, nesreča me vedno je tēpla,

Toda ponosni moj duh vendar ostal je krepak.

Malo sem, dobro to znam, a kar sem, postal sem iz sebe,

Dobri moj genij mi bil vsikedar zvest je vodnik.

Hodil sem v šolo k možém, Slovenije prvim modrákom,

Ondi sem uke prejel, koji so zákon mi svet.

Kaj je blagost in krepost in kaj je umetelnost prava,

Lastno učí me srcé, jasni mi kaže moj duh.

Dobro življenje poznám: v vesvoljnosti gledam edinost,

V slikah edinosti jaz vidim vesvoljnosti znak.

Mnogi prijatelji vže stiskali mi rôko so mojo,

Jedne je vropala smrt, druge ohladil je čas,

Vérnih le pičel je broj, a tí so značajni in upam,

Njihova bode zvestost mene spremila še v grób.

S takimi sredstvi tedaj opravljam jaz svojo misijo;

Ali je vredno, da živ v svojih sem bratov vrsti?

Pesnika zóve me svet — in s trnjem v zahvalo me venča,

Kedar me vzame pa smrt, plítev dobím nekrolog.

Ko slavohlepnost bi gnala po častni me poti izbrani,

Davno bi jaz bil korák svojih obrnil vže nóg;

Ali, ker žene me vroča ljubezen do vsega človeštva,

Hčem darovati mu vdán svoje do konca močí.

Pohlepnici.

J. Bedének.

Narava z lepoto te je nadarila,
Zakaj ti je dala pohlepno srce?
Nikoli, nikdar ti še nijsi ljubila
Iz prave ljubezni, iz duše čisté!

Srce, ki ti zdaj še igrači je vdano,
Počasi otrpne, zavije se v led. —
Postalo popolnoma bo ti neznano,
Kaj lepega mičnega da ima svet!

Edino veselje denar ti bo šteti,
Kopičila bodeš ga v skopi omar.
Le škoda za te, ki si cvet med dekleti,
Da takrat ugasne ljubezni ti žar!

Nikoli ne bodeš moža ti objela,
Ki peljal z ljubezni bi te pred oltar;
Zakaj ne? — ker gledaš, da novcev bi vjela;
Zato bo tvoj mož kak — bogati mesar!

Odlomki iz ženskega dnevnika.

P. D. - Pajkova.

(Dalje.)

Kaj je meni? — Mili Bog, o ti mi razkrij, kaj mi je, ker si sama ne morem raztolmačiti to sedanje svoje duševno stanje. Gotovo stokrat uže sem preudarjala in premišljevala to svojo notranjo spremembo, ali vedno in še zmerom mi ona tajnost ostaja. Danas pak mi je posebno neizrečeno čudno pri sreč; solzila sem se uže, in ne vem zakaj; umreti si želim, koj koj svet zapustiti, in vendar živeti še mnogo, mnogo let! Zdaj se mi vidi svet tako lep, природа takó vabljiva, a zdaj me skoro strah obhaja, da na tako neizmernem prostoru zemlje, tako sama, tako sama živim! Od kod, od kod so, prašam, te spremenljive in raznovrstne prikazni moje duše?

Da sem otožna, to nij nič novega; sej ta lastnost me menda uže od rojstva spremljava, kakor krstno moje ime, koje od takrat nosim. Ali zdaj se jaz še čutim nemirno, neskončno nemirno, in to po onem nesrečnem večeru, ko se je mojim očém odprl svet in so se z njim mi odkrile brezštevne slabosti, kojim se človeštvo udaja, in za koje nijsem preje vedela.

In vendar me vest več ne peče zarad onega večera; potihnil so glasovi očitanja zaradi moje pregrehe. O, nebesa so milostljiva, in hladni dih pokoja pusté vejati na skesana srca! Pokojna mi je vest, in blagi ponos zmage jo zdaj oblažuje. Le duša in sree sta mi nepokojni, in bóji, koje bojujem, da ju pomirim, so mi potrli duh, otežili život. Kaj je to? — Še enkrat molim te, o Bog, daj mi spoznati to novo temno prikazen, ki muči moje življenje.

Danas praznuje katoliški svet največi praznik vsega leta. Zato zvonovi takó veselo in ob enem takó mило pojó ter ljudstvo vabé k pobožnosti. Človeku se danes nehoté vesel čút vzbujá v prsih. Nebo je takó čisto, takó jasno. Solnce takó toplo, da menimo, da praznujemo Duhove in ne Velikonočne praznike. V meni pa se danas nekaj posebno svetega glási, kar mi še živeje, nego navadno, pričuje, da biva neko više, mogočnejše bitje, nego smo mi zemljani, in da tam nad zvezdami mora biti oni kraj, po kojem blage duše hrepéné, oni kraj večne ljubezni in mirú!

S kakó koprnečim sreem sem se danes ozirala po čistem nebu, ugrezena v premišljevanja, kakó lepo mora vendar biti tam gori, kjer je vse sveto, vse čisto; kamor ne sega licemerstvo in ničemnurnost svetá.

Pri teh mislih pak se je v meni vzbudilo hrepenenje, povzdigniti se v one jasne, svete višave nebes, a neizpolnjeno hrepenenje rodilo mi je solzo v očesu, kar znači mojo udanost v nevidno oblast, kojéj moram biti podložna. In proti večeru, ko je solnce zašló za goré in se je nebo zdelo ognjéno od zadnjih žarkov takó lepega današnjega solncea, ko so jele zvezdice tu in tam kakor majhni biseri po nebu blesteti in so zvonovi raznih cerkvá z veseljem na znanje dajali, da je tudi jutre cerkveni božji dan, takrat, pri takó čarobnem trenutku nature na oknu sloneč, širilo se mi je srce, občutki so v njem prihajali in odhajali, in želela sem poleg sebe imeti človeka, s kojim bi opazovala to krasoto prirode, s kojim bi delila vse te občutke, kojih, kakor čutim, zaradi njih preobilnosti ne morem sama prenašati. Oh, en sam pogled, en sam pogled, sanjarsko šepetala sem sama s seboj, ko bi se sedaj dobil, ki bi se vjemal z mojim pogledom, en pogled, koji bi bil tak, da bi me prepričal, da še nekoga v tem trenutju navdajajo mojim enaki občutki, in zdi se mi, da bi hvaležna bila slučajju za srečni trenotek, ki bi ga pri takem pogledu užila. Enkrat pomnim, samó enkrat v svojem življenju, da bi bila srečala obraz, videla oči, koje, menim, bi mogle v tem trenutju takov užitek mi darovati. Ali joj, takrat bila sem zaslepljena, in zvala sem boječnost, krstila neduhovitost, kar je bilo blagost in čistost duše, koje lastnosti so sijale iz onega mirnega in globokega pogleda.

A sedem dolgih tednov je uže od takrat preteklo, in sedemkrat sedem juter sem se vzbudila z nadejo, da bodem vendar enkrat znabiti videla onega neznanega mladenčá, srečala ga in s prijaznim svojim pogledom odškodila ga za moje posmehovanje onega večera, in uže sedemkrat sedem večerov prevarjena, ponižana, vlegla sem se k počitku.

Pravijo, da nij osode na svetu; da vse, kar se človeku pripeti in kar izpolnjuje ali odrekuje njegovim željam, so le slučajji slučajja. Jaz pak trdim, da mora biti kak hudobni duh, ki preži, kje in kedaj bi nas uboge prebivatelje zemlje v nejevoljo spravil. Kaj, ko bi le enkrat, samo enkrat videla onega mladenčá, in to le za migljaj, le takó mimogredé, da bi on izpoznal iz mojega vedenja, da nijsem več tista, koja sem bila oni večer. In ko bi tudi on pri tem srečanju videl bridki moj kes, slutil mojo pokoro, da, ko bi se tudi on posmehoval mojemu poniženju proti njemu, vse, vse bi raje prestala nego da bi vedela, da me on pomiluje, da me pomiluje zavoljo ničemnurnosti mojega duha. Kajti človeška ošabnost od kod prihaja? — Od ničesa drugega nego od ubožstva duha. Človek, ki bavi svoj duh z visokimi mislimi, ne bo nikdar pal takó nizko, da bi se udal tej usmiljenja vrednej človeškej slabosti! In baš njegovo mnenje o meni se gotovo suče okoli te nevredne

lastnosti. Gorje meni! Ah zakaj, zakaj ga ne morem videti? Osoda, osoda, kakó si z menoj neusmiljena! Neusmiljena da, in kruta si proti meni. Njega, nesrečnega morskega stotnika, kojega vsaki dan bolj črtim, njega vidim in srečavam, kadarkoli moram iz hiše. Celi dan se on spreha okoli oglov našega stanovanja, takó da celo čisti zrak in čarobni pogled iz mojega okna mi nij dano več uživati, ako nočem, da se moj pogled sreča z njegovim, meni takó zopernim, meni takó grozovitim!

O zdaj se mi razkriva, zdaj začinem razumevati vzrok moje sedanje notranje nemirnosti. Z ene strani me mučijo čuvstva črtenja, z druge čuti hrepenenja, čuti osramotjenja, čuti hrepenenja po sprijaznjenju!

Kaj je človek, kaj je življenje? — Vojak je, kateri dobro oborožen, mora vedno prežati na svoje troje največje sovražnike, in z njimi do smrti se boriti: z življenjem, z osodo, s samim seboj; a največa in najhujša borba je zadnja: s samim seboj!

Pripravi se, le pogumno se pripravi k boju, duša moja! Slutim, da moja nova doba življenja hoče početi s trdno borbo. A kaj meni to, ki sem uže vajena boja, trpljenja? Trpi naj, kdor je rojen k trpljenju; sej bridkosti mu nijso več na vse zadnje takó grenke, ker jih je uže vaju, ker je v njenem društvu takó rekoč vzrastel, ker nij nikdar poznal veselja! Pa kaj srce, kaj občutki? Kdo bi se na-nje oziral? Sej tudi oni s časoma ne bodo več otožnosti sužnji; čas, izkušnje, trpljenja bodo jih okamenili!

(Dalje pride.)

Idealist.

Životopisna samo-izpoved.

Spisal Vatroslav.

(Dalje.)

5. marca.

Predragi moj Božidar! Da-li se Ti hočem zopet potoževati, kakó se mi v novem uradu godí, kamor sem po zapuščenju odvetnikove pisarne vstopil? — Odveč bi bilo; sej sam predobro poznaš prenežni „cvet birokratstva“, zlatocvetoči „flos bureaucratic“. Nesrečnejšega se čutim zdaj, nego kedaj v svojem grenkem življenju. Sploh sem k spoznanju prišel, da je ves svet krivo vstvarjen. Kakove so to podlage in razmére društvenega življenja, po kojih ti je svobodni razvoj individualne posebnosti ves nemogoč? Kdo sme — Te vprašam — po nagibih svojega uma in po prirojenih lastnostih in sposobnostih svoj cilj dosežati? Čevljar naj bi ostal čevljar, tesar pri svojem teslu, slikar vedno pri svojem čopiču, a pisar na večno za svojo pisno mizo? In vendar je svet takó širok, takó prostoren in na zemlji toliko potov prepreženih, kterih vsaki vodi k sreči, a ti ga ne bi smel nastopiti, ako čutiš v sebi nagón k temu? Da! poskusi, in našel bodeš brž sto vrat in tisoč zaprek, ki ti branijo daljnji pot! Čemu neki, pravim, poje slavni pesnik Schiller:

„... frei ist der Mensch,

Und würd' er in Ketten geboren!“ ...

ako je naš družbeni stroj tako vravnan, da mora človek za skorjico kruheka svoje ideale žrtvovati? Čemu, Te vprašam, dani so našemu umu dragi talenti,

ako jih moramo v jalovi prah aktov zakopavati? Čemu tli Prometejeva nebeska iskra v mojih prsih, ako moram dan na dan z otopljenim peresom po neplodnem (za mene) papirju orati? —

To pomisli, Božidar, in prav mi bodeš dal, ako Ti naznamim, da sem se včeraj s svojim predstojnikom zavoljo neke ničvredne malenkosti sprl in akte pod mizo vrgši službo mu odpovedal rekši: „der Mensch ist zu was höherem geboren“ ter jo domú popihol. Grajay me, ako hočeš, ali, če vse pomisliš, prava k temu činu ne bodeš odrekal svojemu prijatelju.

20. marca.

Prost sem, Božidar, in sitnih poslov rešen sedim pri oknu svojega stanovanja in gledam vun v zeleni svet, na ravní in hribove, koji se mi kažejo z daleka na obzorju!

Prost sem zopet! Čarobna beseda „prost“, „prostost“! Danes v jutro sem vse uničil, kar bi me spominalo na prejšnje suženjstvo. Tudi svojo suknjo, kojo sem v uradu zamenjaval, dal sem danes z novič očistiti in birokratni prah z nje oteptati.

Prost hočem zdaj biti, se bi enkrat živeti, jaz, ki sem toliko dela žrtvoval drugim.

Nove moči čutim v svojih žilah. Kakó čudno! Jedva sem nekaj dni sam svoj, in užé čutim se vsega prerojenega. Sicer je moja mošnja skoraj do dna prazna, ali kaj to? Za to pa je moja glava od dne do dne bolj polna novih drznih planov in podvzetnosti. Samó da bi človek vedel kje začeti!

Gigantske misli me obhajajo. To je gotovo, da v svet moram iti, nekaj začeti. Ali kaj, to mi nij šče povsema jasno. Hočem li se na znanstveno polje podati? To polje je vabljivo. Baš sinoči sem se zadolbel v teorijo darvinisma. Nij slaba ta ideja, ko bi le našla tudi svoje popolno utrjenje. Trebalo bi prirodno življenje pri njega izviru proučevati, tam, kjer se v vsej svojej bujnosti prikazuje, v gozdih notranje Afrike!

Ne bilo bi naopačno, tam v neskončnih goščavah afrikanških poiskati si n. pr. kakovega opičnega tovariša in sklenoti, ali vsaj poskušati sklenoti z njim neko vrsto pobratimstva. To bi bil najbolji pot, prodreti v tajnosti predčloveške dobe, ter opazovati najskrivnejše nagibe Darwinovega „pračloveka“. Svet bi strmel, kadar bi čital natisnen kakor dnevnik, v kojem so napisana dela moja in mojega pobratima. Tega, vsaj menim, doslej nij poskusil nijeden Darwinijanec; jaz bi si v tem lahko prislužil palmo prvenstva.

Sicer pak tudi preiskavanja blizu severnega pola doslej niso bila preobila v znanstvenem oziru — kakor Weyprecht sam potrjuje — in tudi tu je znanosti polje širom odprto. Ali je užé kdo temeljito preiskaval gibanje ledenega morja, njega odtoka in dotoka? Nova ideja bi to nedvojbeno bila, prepustiti se kakej ledenej gruči in družno z njo preplavati one krajine. Vsi doslenji preiskovalci so samó proti geografičnemu polu tiščali in novih zemljin iskali, to pa, kar je blizu njih rok bilo, temeljito preiskavanje severnega življenja, so skoro popolnoma prezirali. —

Vendar, bolj nego znanstvenost mika mene umetnost, in to polje je neizmerno, meni tudi užé dobro znano. Stavbarstvo, kiparstvo, slikarstvo z ene — godba, mimika, poezija z druge strani, koliko prostora, koliko predelov marljivemu in podvzetno delajočemu umu! Posebno poezija! Kaj je naša slovenska poezija vsa vkup? — Boren začetek, in to začetek v jedinej liriki.

Drama šče takó rekoč spí, in ko bi „Tugoméra“ ne bilo, dramatični predél bil bi doslej šče praznina.

Na dramatičnem polju čakajo slovenskega pesnika šče cele gromade vencev in lovorik. Domačih „junakov“ nam sicer manjka, a zato imamo tem več domačih „značajev“ — „Charakterfiguren“ kakor Nemei pravijo — in ti bi s pravo lučjo osvetljeni kaj lepo paradirali na deskah, koje pomenjajo „svet“.

Da! to polje delavnosti hočem si izbrati. Zató addio vi gorille in orangutangi afrikanski, tudi srečno vi, severni ledniki! — dramatika slovenska je moja izvoljenica, in tu mi naj priraste svež lovorov venec.

Ako torej svojega prijatelja „idealista“ hočeš najti, išči ga na polju dramatične poezije; ako ga tam ne najdeš, ne išči ga nikjer več. —

(Dalje pride.)

O Stanku Vrazu.

Spisal And. Fr. Fekonja.

(Dalje.)

Vraz je dobro poznaval tako duh svoje, kakor polupretekle pred njim dobe. On je na lastne oči in pri vreleu poznaval književnosti in duševno gibanje zapadne Evrope. To nam kažejo njegovi prevodi in njegove opazke k pesnim. Ali Vraz nij bil slep posnemovalec tuje romantike, nego kakor ruski Puškin in poljski Mickiewicz zametaval je on historijske krivice, a obdržaval krščanstvo in pravo „vitežtvo duhá“. Sicer pak je on z romantiki vred objemal ono občno človekoljubje, koje je plod pravega krščanstva, da-si je svojemu narodu posebno in prvo mesto v človekoljubnej ljubezni ustopal (po priméru Byrona).

Priméri rečenemu Vrazove besede:

„Svi narodi bratja,
svi so božja čeda,
Na njih jedno nebo
i jedan Bog gleda;

I kô jedno sunce
nad svimi izhodi,
I jedno stoji, vladaj
pravo nad narodi!“ (VI. 17).

„Tko hoće slabieg
svog' brata da sudi,
Pada pod sud božji
i neba trěs budi;

Tko hoće pod jaram
bratu vrat da metne,
Neće vĕk slobodi
gledat dane cvětne.“ (IV. 16.)

Romantika Byronova je na zadnje in v novejših časih bila naša svoje posebno posnemanje v dveh nemških pisateljih: v Heine-ju in Börne-ju. Meni zadostuje, ako to nemško romantiko označim s kratko besedo: da je le-ta frivolna, brez čistega ognjenega čuvsta, brez visokih svobodomiselnih človečanskih idej, brez gorke ljubezni — tedaj brez onih sijajnih lastnostij, koje kinčajo vsako vrstico Byronovih spevov. Vraz, da-si se on ne more mériti z velikanom Byronom glédé visokosti poezije, vendar zvest ostaja Byronovemu duhu in smislu ter slavi iste uzore, za koje je živel in trpel njegov predhodnik.

Prva zvezda vodnica našemu romantiku Vrazu je nadeja boljših slavjanskih dni, časov prebujenja:

Al zopet nakloni	Na nebu slovinskem
Jug na nebu bure,	Sto zvezdah zablista,
Zaigraše srca,	Sto slavuljah pěvnu,
Ko žice tambure.	Čim gora zalista. —

Zopet prorokuje:

Nu kad jednom planu	Ej, ustat će Marko,
Osvēštenja zublja ¹⁾ ,	Kad dojde ta doba,
I zahrže Gjurgjev	I Matjaš sa svojim'
Zelenko ko trublja:	Vojaci iz groba:

Tad će se razigrat	Sveti mač u ruci
Svaka duša troma,	Ić od roda k rodu,
Kan' bezkrajno nebo	Noseč u krilu staru
Od silnoga groma.	Věru i slobodu. (Djulab.)

Za te čase ohrabuje on jugoslavjanske brate:

„Nu nēte ²⁾ čekajuč	Jer prvo neg' sunce
Duhom klonut ³⁾ , bračo,	Izteče, jest zima,
Kad Vam se ne bude	Prvo neg' dolazi
Dan bez mukah vračo ⁴⁾ ;	Vesna ⁵⁾ , bure ima.“

Vrazova muza, je kakor Horacijeva ali Byronova skoz in skoz liriki naklonjena. Vraz je to sam čutil. V pesni, v kojoj odgovarja prijateljem prašajočim, zakaj junaških pesnij ne peva, pravi, da je hotel Krešimira in Ljudevita, Lazara in Dušana opevati, ali da mu se nij dalo, nego mu strune „Ljubieu“ odzivajo. Zato je junaškim pesnim dal slovó in samo liričnim se posvetil:

„S Bogome dakle, cari,
Vitezi naši stari!

A vi sad opet, žice,
Pjevajte čar Ljubice!“

Res je tudi ljubav, katero estetik Carriere imenuje „zvezdo pesništva“, glavni predmet Vrazovih poezij.

Toliko sem v kratkem posnel iz Zahar-ovega spisa. —

Razve svojih lastnih del je St. Vraz šče izdal zbirko narodnih slovenskih pesnij pod naslovom: „Narodne pēsni ilirske, koje se pěvaju po Štajerskoj, Kranskoj, Koruškoj i zapadnoj Ugarske. Razdělak I. u Zagrebu 1839,“ katero zbirko je posvetil Vuku Stef. Karadžiću „u znak harnosti ⁶⁾“ za ugodne nauke, koje prima čitanjem njegovih narodnih děläh“. Podpisal se je St. Vraz z imenom: „Stanko Jozipović Vraz, Slovenac Cerovčanin“. Tej knjigi je pridal zanimiv predgovor, iz kterega zvedamo, da je izdatelj vsled čitanja drugih narod. pesnij slovanskih od l. 1833. jel nabirati po svojej domovini (slov. Štajerju) narodne pesni z napevi in to od mladih ljudij, od starejših pa povestice, poslovice in druge stvari, ktere se odnašajo na narodno življenje. L. 1834. in 1837 je po Kranjskem in Koroškem, l. 1838. po zapadnem

¹⁾ baklja, ²⁾ = nemojte (nikar), ³⁾ zgvojiti, ⁴⁾ vračal, ⁵⁾ pomlad, ⁶⁾ hvalečnosti.

Ogerskem potujoč nadaljeval svoje nabiranje, pri čem so ga mnogi domoljubi podpirali.

Te pesni, katerih je 114, razdeljuje Vraz na „davorije“ (junaške pesni) in na balade in romance“. Med davorijami je 6 štajerskih in 10 kranjskih, med baladami in romancami pa 64 štajerskih, 5 ogerskih (iz železne in saladske stolice), 22 pa kranjskih in 7 koroških. Pri nekaterih je zaznamenovano ime kraja, okolice in sela, iz kojega je pesen (posebno pri štajerskih) in tudi ime zapisatelja. *)

Ta knjižica je za nas Slovence litorarno-historične imenitosti: ona je prva v „gajici“ spisana knjiga s slovenskim tekstom. Ali imenitna je tudi z drugih razlogov. Kar se nar. pesnij v njej sodržanih tiče, je ta zbirka izmed vseh do sedaj izdanih takovih pesnij najvernejša in najkorektnjših. Kajti so te pesni v izvirnej obliki zapisane in natiskane, baš kakor se pevajo med narodom. Izdatelj Vraz bil si je tega namena popolnoma svest; kajti on piše: „Za da polag mogućnosti odgovorim zadači mojoj, odabrah si načelo: obrisati obraz naše braće Slovenacah tako, kakov jest, predstaviti stvari v prirodjenoj njihovoj ili naravnoj opravi, bez ikakva umětna bělila ili rumenila, t. j. bez da isto silom vremena izpačeno polěpšam n. pr. da u pěsnih i koju tudjinsku rěč izostavim, da takovu s pravom slovenskom nadoknadim . . .“

Lad. Čelakowsky, ki je deset komadov iz te zbirke s slovenskim tekstom in s českim prevodom v „Časopisu českého museum“ l. 1840 priobčil, pravi o Vrazovih nar. pesnih: „To je plod vzdigajoče se književnosti naših južnih bratov . . . njih sodržanje daleč prehaja naše pričakovanje. Gotovo bodo ljubitelji narodnega pesenstva s hvaležnim srcem sprejeli zbirko marljivega in k temu delu kakor vstvarjenega nabiratelja St. Vraza in njegovih pomagancev; ljubitelji slovanstva pak se bodo nad tem razkritim zakladom enega dela slovanske narodnosti radovali, ker je ta zaklad najden v krajih, koje so šče nedavno za narodno mrtve in na veke potlačene imeli. Ali kjer se take pesni šče v sedanjej dobi glasé, tam v resnici šče cvete mnogo cvetja boljše nadeje.“ —

Toliko o Vrazovih sredstvom knjigotiska izdanih delih; ali bogata je tudi književna zapuščina Vrazova, o ktorej naj v sledečem razdelku nekoliko povem.

VI.

Netiskani so do zdaj mnogi Vrazovi literarno-kritični spisi o nekotih starejših in novejših plodih jugoslovenske književnosti, ktere kritike je Vraz bil nakanil v posebnem zvezku izdati; prim. dopis iz Prage v „Novicah“ l. 1854, št. 31.

Ti kritični spisi Vrazovi odnašajo se na dvoje pglavitne predmete: 1) na staro hrvatsko književnost (n. pr. na nekoja dela dubrovačke književnosti: Gundulića, Gjorgjića i. t. d.); 2) na jugoslovenske narodne poezije (n. pr. Vukove) in nekoje umetne (n. pr. Petra Njegoša, Preradovića in tudi na Preširnove).

*) Taki so: J. Drobnič, Rud. Gödel, Urb. Jarnik, M. Kastelic, J. Košar, Terezika Križanićeva, Iv. Kukuljević Sake., J. N. Leskošec, J. Mayer, Jos. Muršec, M. Prelog, Dr. Preširen, Ant. Rudež, Štef. Soldatič, Vek. Šparavec, Dav. Trstenjak, Jos. Varga, Fr. Zenne.

Jako obilna je zapuščina Vrazova gledé izdelkov slovenske literature. O tej stvari piše F. Kočevár iz Zagreba v „Slov. Gospodarju“ l. 1868 sledeče: „Začudil sem se nad obilnostjo in obsežnostjo njegovih (Vrazovih) slovenskih spisov. Četirikat sem nesel vsakokrat poln robec njegovih spisov v svoj stan, da jih vse pregledam in preberem. Bral sem jih hlastno, kakor da nisem že deset let videl nobene slovenske besedice napisane. Jaz sem poprej zmeraj mislil, da St. Vraz ni nikdar nič slovenskega pisal —; morete si tedaj misliti, kako sem bil presenetjen, ko mi na enkrat pride toliko izobilje njegovih slovenskih spisov pod roke. V srce me je pa bolelo, da so vse te dragocenosti tako dolgo kakor zakopani talent v prahu ležale.“

Ta slovenska zapuščina Vrazova obstaja iz dveh glavnih vrst, iz narodnega in umetnega slovenskega lit. blaga.

Umetno blago Vrazovega peresa predočuje nam prve pesnikove poskušnje, polne visokega in blagega uma, kakor je hvali omenjeni pražki dopisnik. Med temi so tudi nekoje pesni drugih slovenskih pesnikov: Modrinjaka *), Fr. Cvetka **), Drag. Šamperla, Dav. Trstenjaka i. dr.

Kar pa je narodnega sloven. blaga v Vrazovej zapuščini, to iznaša dobre tri četrtine vsega. Ta zbirka obsega mnogo več nego tisoč o narod. slov. pesnij, zapisanih od l. 1844—47. Med temi je tudi mnogo narod. pripovedij, ugank, iger, vraž i. t. d. Vraz je namreč nameraval šče dva zvezka nar. slov. pesnij izdati s slikami „Slovenke za Dravo“ in „Slovenke za Savo“ in na koncu slovarček menj znanih besed. Tudi pripovedno prozaično blagó hotel je Vraz tema zvezkoma pridéti, kar pa je vse iz neznanih nam vzrokov opustil.

Kakor je mnogim znano, podarila je hrvatska Matica vse te spise našej Matici l. 1868, in g. dr. Krek, ki ima to zapuščino za Matico urediti, piše o njej sledeče zanimive opazke: „Že na prvi mah“, veli, „ko sem bil pogledal v ta kalejdoskop našega národnega, v tej ogromni ostalini ohranjenega pesniškega blaga, sem se preveril, da je našemu literarnemu društvu sveta dolžnost, ga v kritični izdaji prej ko prej spraviti na svetlo, in čem bolj sem se bil udomačil s celim tū nahajajočim se materijalom, tem večja je postala moja prepričanost, da bi bilo neodpušljivo, še dalje shranjati to ostalino ne-natisnjeno, tedaj slovenskemu učenemu in neučenemu svetu neznano. Kar se nam tū podaja, je čisto, národno blago, ne umetno stvarjeno ali ponarejeno, kakor se često zgodi, ampak iz ust národa samega vzeto, z vsemi prednostmi, pa tudi slabostmi, ki so enacim proizvodom lastne. To sovsema velja o pesmih, po Vrazu samem nabranih, ki je že za one dobe spoznal pravi način, kako ravnati z národno-slovstvenim blagom, dobro spoznavši, da národno-pesniškim proizvodom vzameš poetično ceno, ako jim ne pustiš obliko in značaja, jim po národu danega. Tudi metoda nekterih pomagalecev Vrazovih v nabiranju narodnih slovenskih pesni ugaja tem tirjatvam, a nekaj jih je pa tudi med njimi, kateri še niso tedaj imeli o tem pravega pojma, čemur se

*) Modrinjak (roj. v Središču, umrl l. 1827. pri sv. Miklavžu blizu Ljutomera) bil je po Vrazovih besedah „reprezentant slovanske ideje na Štajerskem in prvi slovensko-panonski pesnik. Večino njegovih spisov je brž po njegovej smrti neki M—rič, nasprotnik slovanstva, raztrgal in na smetišče zmetal. K sreči je nekaj pesnij preje shranjenih imel njegov bratič Lovro, in te imam tudi jaz prepisane, prave bisere slovanske poezije. Njih pohvalo glej pri Vrazu „Gusle i tamb. str. 135, 136. Pis.

**) F. Cvetko, roj. v Dornavi 1789, umrl l. 1827 v Mariboru, bil je župnik v Lembachu, Ptuju in naposled v Ljutomeru. Pis.

nij čuditi, ako pomislimo, da se je, razun malo izjemkov, še le uprav po sej dobi pričelo ne le pri soplemenih slovanskih, ampak tudi pri drugih kulturnih evropskih narodih kritično izdavanje narodnih pesni. — Pomagaleev je imel St. Vraz nad 20, katerih vseh mi ni treba tu naštevati, ker bode o tej stvari natančnije poročati v tiskanem predgovoru k tej zbirki narodnih pesem, se vé da, ako društvo, oziroma njen odbor, sploh sklene, jo izdati pod svojim podkroviteljstvom in na svoje stroške. Imenujem pa tu vendar imena, kakor Preširen, Jarnik, Poženčan, Drobnic med mrtvimi, Ivan Kukuljević Sake, Oroslov Caf, Dav. Trstenjak, Mat. Majar med še zdaj delavnimi pisatelji in takrat marljivimi sodelalci St. Vrazovimi v nabiranju slovenskih narodnih pesni. Pri tako obili podpori in neumornem lastnem trudu se ni čuditi, da si je pridobil St. Vraz iz mnogo pokrajin Slovenije obilico pesni, v katerih kot naravnem dušnem zrealu na tenko ogledujemo slovenski narod, kakov je bil in je še. Tu ga vidimo pri raznih opravilih, v raznih vsakoletnih prihodkih in običajih; tu v veseli družbi pri vinski kapljici se življenja veselje, ondi trpkosti slovesa od zibeli in domovine v živih glasovih oznanjaje, tu pri snubitvi, ženitvi, zdravici, pri razleganju poskočnih godčevih glasov, ondi od toge potrj v lastni nesreči, v splošni nezgodi, pri pogrebu itd. Tu ugledaš v pesni veselega pastirja, bistrega lovca, ondi te spet sreča voznik lehkoživec in se tudi raduješ ali huduješ nad stereotipnimi prikaznimi, katerih se družinsko življenje skoraj nobenega naroda ne ogne. Da lahko v teh pesnih tudi narod opazujemo, kako ljubi, pa tudi sovraži, se nam ne bode čuditi, pomislivšim, kako rahlo- in globoko čuteč je naš narod po vsej svoji natori in k otožnosti prisiljen po svojem političnem položaji in po svojih historičnih dogodkih. Dokler se bode narodna pesen pri kacam narodu koli glasila, bode v njej rahlim glasilom ljubezni odlično mesto odmenjeno. Tako je inod, kako bi to moglo vsled ravno omenjenega pri nas inače biti? In res vidimo ta čut opevan v raznih pesnih te ostaline in ga tu opazuješ s početka, da v devičjem ali mladeniškem srci požene kal, jedva opazljiv, pa do one stopinje, ko do vrhunca doraste in v človeškem srci s strastjo gospodari, kateri celó razum vselej kljubovati ne more. Ravno ta vrsta narodnih pesni je v St. Vrazovi ostalini zeló obširno zastopana in nahajamo med njimi nekatere res klasične vrednosti, tako po izjavi nježnih čutil, kakor po pristojnosti oblike in dovršenosti izpeljave, a naletimo tudi na druge, katerim realizem pregole plastike dosta vrednosti vzame in se slednjič izgubi v nespodobo (zerrbild) mnogo čveterovrstnih, ki duševno vrednost narodovo bolj kratijo, nego povpešujejo. Da slednjim ne bode smelo biti mesta v tiskanem izboru, se umeje, mimogredé opomnjeno, samo ob sebi, ker ga ni niti najmanjšega vzroka, ki bi njihovo izdavo priporočal. — Zastopane v tej ostalini so tudi zgodovinske narodne pesni, strogo epične, kakor tudi balade in romance. Opevani so dalje predmeti neposvetnega značaja (v legendah), in kar tej zbirki še posebno veljavo dá, v njej nahajamo celó nekatere pesmi, kojih zadržaj nas vodi v predzgodovinske čase, ko so naši prededje še malikovali in so nekako svoje veroipovedanje v mitologičnih (bajeslovnih) poemih vnukom izročali itd. itd. — Kdo bi tudi v najsplošnišem načrtu mogel vse narisati, kar se nahaja v tej ravno tako obširni, kakor zanimivi, velevažni ostalini slovstvenega narodnega blaga slovenskega.

(Dalje pride)

George Sand.

P. D. - Pajkova.

Osmega junija tega leta izgubila je Francija eno največih svojih pisateljskih močij, gospó George Sandovo, ali Auroro Dupin, ako jo hočemo imenovati z nje pravim imenom, slovečo pisateljico najduhovitejših spisov, kojih je svet kedaj čital iz ženskega peresa. George Sand dosegla je visoko starost 72 let. Francoski narod globoko obžaluje nje izgubo; kajti z je njo ugasnil energični duh, ki je da-si v osiveli glavi slavljenе starke še razvijal visoke misli, in ker je z njo trnilo srce, v kojem je žarél vedno mladostni ogenj. Francija je še vedno mnogo pričakovala od njenega talenta in od izgledne nje marljivosti.

Življenje George Sandove je od početka do konca bilo jako čudno, romantično in nenavadno. Od tod tudi nenavadni slog njenih spisov, koji so vzbujali toliko pozornost in občudovanje v največih umetnikih Evrope in Francije.

George Sand je prihajala iz kraljevske rodbine. Rodila se je v gradu Nohantskem na Francoskem, kjer je tudi preživela tretjino svojih let, v jako čarobnem in poetičnem kraju na deželi, navlašč vstvarjenem živo čutečemu sreću in delavnemu umu.

Njena prva odgoja, ako sme se to odgoja imenovati, v čem je bila izurjena mlada Aurora, vršila se je pod vodstvom njene stare matere.

Uže kot petnajstletno deklé bila je ona vešča plesanja in jahanja, znala orožje obračati in z mečem se boriti. Črez dan se je često bavila v gojzdi, kjer je lovila in kjer je, odpočivši si trudni životek pod gostim drevjem, razveseljevala si srce in vnemala mlado glavico s čitanjem drznih in pogumnih činov vojnih junakov. Pri njej spoznavamo resnico slovečih Goethejevih besed: „da nikomur nij dano izogibati se utisov prve mladosti“. Vsi spisi George Sandove so glasni svedoki, kako močno je uplivalo to njeno divje življenje na nje duh, na pozneje pri njej pojavivšo se fantazijo. Po petnajstem letu odposlali so mladi ženski divjaček v samostan, da bi se jej ondi nekoliko pomirila mlada kri, in oblažilo nje nežensko obnašanje. In res, koj s početka njenega vstopa v tihi samostan bila je videti neka sprememba v vsem nje dejanju in obnašanju. Toda kratek je bil obstanek te spremembe. Po nekeji svaji s svojim izpovednikom prikazovale so se v njej vse prejšnje strasti; in ker se ples, jahanje in lov nij dal združevati s samostanskimi pravili, zbrala in pregovorila je na tihem svoje tovarišice, ustanovila na skrivnem majheno gledišče in na njem s tovarišicami predstavljala kome-dije Moliéra.

Ne dolgo potem vrnila se je zopet na lastni dom, kjer jej eno leto pozneje umre stara mati. Tedaj ostane ona pod vodstvom lastne matere, koja takó lehkomiselna kakor strastna ženska, ravnala je takó čudno s svojo hčerjo, da je ona z veseljem pozdravila prvo priliko, koja se jej je prikazala za možitev. In tako je George Sand kot osemnajstletna devojka postala soproga markiza Dudevanta.

Njeni zakon bil je, barem po nje sodbi, eden najnesrečnejših. Ona, ženska duhovita, ženska vajena, vse svoje nagibe videti izvrševane, nij mogla se vjemati z mislimi in željami svojega soproga, ki je bil priprost in nekoliko menj nego neduhovit človek. Zató je ona po štirinajstih mučnih letih združenega

zakonskega življenja zahtevala od oblastnij, biti ločena od njega, rekoč: da mož, koji je prepričan, da ga njegova žena ne ljubi, nima pravice do nje. Njeno zahtevanje je obveljalo in z edinima dvema otrokoma se je ločila od moža, kojega, kakor je ona trdila, je sicer poštovala ali ne ljubila.

Sama v Parizu z otrokoma živeč občutila je kmalu bridkost pomanjkanja, in hudim izkušnjam podvržena žena je pri tej priliki spisala svoj prvi roman, da sebe in otroka dostojno preživi. Nij dolgo živela v siromaštvu. Umre jej mati, in ona kot dedinja grada Nohantskega se spet vrne v priljubljeni kraj svoje mladosti, kjer je mirno in komodno živela do konca svojih dni.

Zdaj stoprv je pričelo nje pravo literarno delovanje. Z vsemi svojimi močmi udala se je svojemu poklicu, živela popolnoma za-nj, in pero odložila samo tedaj, ko jo je kratka, a huda bolezen vrgla v posteljo, iz ktere nij več vstala. Brezštevilna so dela, koja sedaj kinčijo njeno ime. Iz vseh se dá soditi, da je njena duhovitost in neutrudljiva marljivost, koja je bila ena največih in najstanovitějšíh lastnostij te genijalne žene, jej prisluzila ono čestito ime, s kojim se Francija ponaša. —

Njeni spisi mrgolé filozofičnih refleksij, duhovitostij, neustrašljive energije in visoke idealnosti, takó da človek, jih čitaje, nehoté mora prašati: je-li to možka ali ženska pisava. In kakor je ona bila spremenljiva v svojih spisih in so raznovrstni karakterji, koje je ona opisala, baš takoršno je bilo tudi njeno življenje. Sploh vsi predmeti njenih romanov in novel so vzeti iz dogodeb lastnega nje življenja.

Svoj čas, ko je spisovala še glediščne predstave, imela je neskončno veselje, oblačiti se v možke obleke, in je tako oblečena obiskovala javne zборе in sprehode. Bila je tudi strastna ljubiteljica cigaret, kojim je do smrti zvesta ostala.

Z druge strani pak je bila žena usmiljenega srca, občutljiva, ljubezniva in dostojna v razgovorih in jako radodarna.

George Sand bila je najveća in glavna braniteljica in podpirateljica ženske emancipacije, in je stavila takó drzna prašanja braneč ženstvo, da so obmolknili in se jej udali najhujši sovražniki ženstva in ženskega osvobodjenja. In tudi v svojih romanih brani v enomer ženstvo, ter čitateljem odkriva brezštevilne načine, kakó se ljubezen razvija v ženskem srcu.

To je tudi čudno, da poleg najviših spisov, je zlagala tudi vaške, naivne novele in pripovedi, in to še proti koncu njenega življenja, januarja in februarja letošnjega leta.

Sploh je George Sand s tako svobodo vselej razodevala svoja mnenja in prepričanja, kakor bi se ne bil drznil pisati možki pisatelj. Ona je bila vedno dosledna, in se nij bala odkrivati resnice, ko bi tudi bila morala zavoljo nje trpeti. George Sand nij bila nikdar pesnica, da-si bi bilo iz vsega soditi, da tudi takova bi bila lahko postala, ako bi se pri njej bila vzbudila prava ljubezen tedaj, ko še nje srce nij poznavalo bridkosti življenja, ko se je njej neizkušenej videl svet — raj, in ljudje v njem — angelčki.

George Sand nij bila lepa. Bolj majhna kakor pa velika bila je močnega telesa in njeni obraz je bil možkega izraza, ker je na njem vse bilo veliko: nos, usta, ušesi. Samó velike, črne, duhovite nje oči, in pa nje vedno smehljajoče ustni so dajale nelepemu obrazu nekov ženski, prijaznejši izraz.

V družbah je bila malobesedna, a kar je govorila, bilo je temeljito, preudarjeno, duhovito.

Njena hiša je bila vedno polna najimenitnejših obiskovalcev in gostov, ker je ona bila jako gostoljubna. Pogosto je dajala koncerte in zabave, pri kojih so se shajali največi umetniki in pisatelji pariški.

Z Viktorjem Hugom in Hejnejem bila je svoj čas v pismenskej zvezi, in najimenitnejše pariške dame so jo častile in dvorile, kar nam dokazuje, da genij nijma ne spola ne stanú.

Čudna in hvale vredna je pri George Sandovi posebno ta zlata lastnost, da ona, kot veleumnica in to še kot „ženska“, in po tolikem božanju in slavljenju od vseh stranij nij dala nikdar niti najmanjšega dokaza prevzetnosti, in lastni „jaz“ nij nikdar kadila s kadilom samohvale, slabost, kojo nahajamo pri tolikanj imenitnih in modrih možkih.

Od imenitnikov, ki so z njo ob enem sloveli, jo sam Viktor Hugo presega.

Umrla je na svojem domu, v gradu Nohantskem; truplo njeno pak je bilo preneseno v Pariz, kjer je mesto napravilo velikanski pogreb svoje ljubimki.

Anton Janežič.

J. Pakj.

(Dalje.)

Kar Janežičevo osebnost samo na sebi, kot nositeljico in izvir njegove narodne delavnosti zadeva, sme se svobodno reči, da se je v njej zrealila najboljša in najznačajnejša stran slovenske narodnosti: neutrudna delavnost, nesebičnost, značajnost, miroljubnost in ponižnost. Pravi prosti Slovenec je priden delavec in zadovoljnejš z malim; on je nesebičen, celó tam, kjer bi več sebičnosti trebalo: na političnem polju; on je priprost in se ne povišuje nad druge, pa se drugim tudi prerad in brez potrebe ne poklanja; on je miroljuben, in ko bi svet same prave Slovence za prebivalce imel, vojske in orožja bila bi do sedaj neznana iznajdba. Pri vsem tem pa je pravi Slovenec poštena in zanesljiva duša; v raju bi pravi Slovenci prvo rolo igrali. Takov se nam kaže nepopačeni prosti Slovenec, ki rad za bečelnjakom sedi in marljivo skrbi za dom in za svoje. Takemu narodu gospodovati, menim, morala bi največa vladarska slast biti.

Anton Janežič je prototyp pravega Slovenca. Njegov bečelnjak bila je — njegova knjižnica, njegovo črtalo — pero, njegov pridno obdelovani vrt — slovenska književnost. Ali šče ene Janežičeve lastnosti ne smemo pozabiti: njegove ljubezni do svojih, njegovega gorečega narodoljubja. Janežič je bil živa loza v narodovem vrtu; on je čutil in živo v srečju nosil osodo svojega naroda, in pomagati svojemu gorko ljubljenemu narodu bila je njegova misel noč in dan. In takó nahajamo vse njegovo delovanje obrneno in osredotočeno na eden viši cilj: na povzdiganje slovenskega naroda na višo stopinjó izobraženosti in blagostanja.

Janežič tedaj nij niti kot anotóm s hladnim nožem preiskaval slovenski jezik niti kot suh historik iz daljave skoz očale opazoval zgodovino našega za visoke človeštvene ideje krvavečega in trpečega naroda, nego z nekakim gorkim čuvstvom negoval in nabiral narodove glasove in besede, in je v vrsto

duševno borečih Slovencev vstopivši po svojih močeh pripomagal, slovenskejši osodi lice razvedrevati in z žarom upanja je osvetljevali. Ne nad narodom, nego sredi naroda stoječ deloval in trpél je on v družbi z narodom in za narod. Janežič nij bil samo narodni pisatelj, ampak tudi in pravi narodni delatelj.

Kakor pa je Janežič svojo narodno delavnost na vse strani razširjeval, menda jedino „politiko“ iznemši*), vendar je on svojo najboljšo moč na eden poseben cilj obračal: na bogačenje in čiščenje pismenega slovenskega jezika. V tem oziru so njegove zasluge najsijajnejše. Anton Janežič-eva zasluga je tolika, da smemo trditi: Janežič je oče sedanjega slovenskega pisave!

Kakó to? Ali Janežič spada k svetlim zvezdam novejšega jezikoslovja? Ali je on barem merodajen in temeljit slovanski jezikoslovec, kakovi so možje: Miklošič, Kopitar, Vostokov, Dobrowsky, ali Buslajev, Sreznjewski, Jagić?

Gotovo Janežič ne seza tem možem v jezikoslovstvu do ramena, ali ipak so njegove jezikoslovske zasluge sijajne, obče priznane. To pa prihaja od tod, ker je Janežič v malem okviru svojega delokroga izvrstno deloval in z malimi sredstvi velika dela izvršil. V sledujočih vrsticah naj poskusim te velike pisateljske zasluge Janežičeve pojasniti. —

Anton Janežič (rojen v Lešah na Koroškem 19. dec. l. 1828, umrl 18. sept. 1869) je uže pri preporodu slovenskega jezika, l. 1848, tedaj kot dvajsetletni mladenec, previdel pomanjkljivost tedanjega pismenega jezika. Z l. 1848. je namreč kakor naš narod, tako tudi njega pismeni jezik stopil v novo dobo. Delokrog slovenskega naroda je, vsled svobodnejšega javnega življenja v Avstriji, mahoma postal širši: naš narod je z novič stopil na prizorišče zgodovine in jel pri zgodbah svetá sodelovati in oglašati se. K temu novemu delu pa je trebalo novih besed in izrazov; kajti dotedanji živi slovar ljudstva je poznal in imel samó besed za cerkev, dom in navadna duševna opravila, ali nikakor ne tudi za uradništvo, javni život, novinarstvo, za razne znanosti in za izraževanje drugih potrebnejših. Kdo se ne bi s pomilovanjem oziral na prizadevanje slovenskih žurnalistov, ki so n. pr. za novorojeno „konstitucijo“ zastoj iskali izrazov; prim. „Novice“ l. 1848 str. 55? Takó so se tedaj pisatelji ondaj borili z imeni za najčešče razpravljane predmete! Želja po „slovarju“ je tedaj bila občna, ker je njega potrebnost bila preživo čutjena. —

V dokaz velike Janežičeve marljivosti služi to, da je on, jedva nekaj nad dvajsetlet star, skoro zaporedoma d v o j e slovenskih „slovarjev“ izdal: „Nemško-slovenski“ (1850) in „slovensko-nemški del“ (1851) „Popolnega ročnega slovarja“! Da je takovo delo neizmerno truda stálo, priznava Janežič sam in vsakdo mu to tudi rad pritrdi. Kajti trebalo mu je ne samo vso dotedanjo literaturo slovensko v slovarskem oziru prečitati, nego tudi na živi, a nezapisani zaklad slovenskega jezika ozir jemati.

Ta „slovar“ je bil za razvitje in poznavanje našega jezika silno važen. Po „nemško-slovenskem delu“ bilo je tudi manj zmožnim in jezika veščim ljudem, ako so hoteli kaj slovenskega napisati, mogoče, svoje misli točneje izraževati. A takih ljudij in „pisateljev“ je ondaj slovenska književnost največ štela. Slovenski „učenjaki“ so bili ondaj skoro izključivno tujim jezikom

*) Tudi na tem polju je on, a samó malo časa deloval kot tajnik „Slovenskega društva“ v Celovcu l. 1848; prim. „Slov. Nar.“ l. 1869, št. 115.

vešči, posebno nemškemu in italijanskemu — kakor so baš njih krajne okólnosti bivale. Oni so vse drobnosti in posebnosti imenovanih jezikov poznavali, ker so v njih svoje izobraženje dobivali, ter v njih — kakor n. pr. Preširen sam — celo poezije zlagali. Ali, kadar so v slovenskem kaj točnejšega ali čez navadne potrebe vzvišenega povedati hoteli, nahajali so silo zaprek. Z druge strani pa je „slovensko-nemški del“ premnogo pomagal k poznanju slovenščine in mlade slovenske književnosti; kajti je z njegovo pomočjo i slabim poznavateljem pozabljene svoje materinščine in začetnikom bilo mogoče, slovensko berilo si tolmačevati.

Baš z Janežičevim slovarjem je bilo nekej velikej potrebnosti pomagano: Janežičev slovar je bil temeljni kamen k občeji slovenskej pisavi ali k jedinstvenemu slovenskemu pismenemu jeziku.

Naj se nikdar in nikoli ne zabi, da ima slovenski jezik mnogo narečij, koja sicer v gramatičnem in sintatičnem kakor tudi glasovnem oziru na svojih obrazih nisoj znamenja jedinstvi in enojnosti —, kolikor se glavnih pravil tiče, — da pa med temi narečji bivajo razlike slovanske kakor tudi razlike veče ali manje izvirnosti, veče ali manje obče-slovanske korenitosti. Mnogo je namreč v slovenskem jeziku besed in izrazov, koji so enim stranem lastni, drugim pa čisto neznani; mnogo je dobrih domačih besed, koje hrani to ali ono stransko narečje, drugo pa je s tujkami zamenjuje. Poznavanje slovenskega besedja ali besednega zaklada, to je preje bila in je deloma šče sedaj ena prvih in glavnih potrebnosti naše pismenosti, in temu potrebnemu poznavanju je Anton Janežič s svojim slovensko-nemškim slovarjem glavni temelj položil. S tem pa je Janežič prokrčil pot jedinstvi pismenega slovenskega jezika.

Kako bogat besed in izrazov je naš slovenski jezik, tega nij težko prepričati se. Kdor noče verjeti ter sploh meni, da razve tega, kar mi besed pišemo in v knjigah imamo, nič več med narodom ne biva, temu svetujemo, med prosto ljudstvo se podati, s čistim sluhom a s svinčnikom in papirjem pri roki. Mi mu dobri stojimo, da ne preteče tri dni, da se ne bi povrnil domú k svojej pisnej mizi s samoizpovedjo: da so naši slovarji polni praznin in ôtlín! In kaj takega se lahko priméri samim jezikoslovskim „učenjakom“. Jaz sam sem bil priča, kakó je ubogi naš Caf pred petimi leti nekega dne na Slatini od prostega voznika v preteku dveh ur več nego sedem izrazov si zapisal, o kojih preje niti sanjal nij, kakor mi je sam pravil. In Caf, menim, nij bil len ali pak ondaj mlad nabiratelj slovenskih besed! Moje trdno prepričanje celó je: da mi Slovenci niti tretjine teh besed ne pišemo, koje naš narod ima lastne, in da v obče rekoč jedva tretjino svojega „narodnega slovarja“ poznamo! A poznavanje besedja, menim, je prva potrebnost vsakemu, ki hoče koji jezik prav govoriti in pisati.

(Dalje pride.)

Književnost in umetnost.

J. P.

Naša domača umetnost — ta mogočna pospešiteljica našega narodnega dvi-ganja — ukljubo mnogim zaprekam ipak napreduje ter se uže z nekojimi znatnimi

plodovi odlikuje. Posebno pozornost zaslužujete dve nje pánogi: slikarstvo in pevstvo. Nedavno je bila v Mariboru razpostavljena (v Pajk-ovej tiskarni) velika prsna slika rano umrlega A. Tomšič-a, na platno namalana od našega domačega slikarja Iv. Franke-ja. Ker je rajni Tomšič v Mariboru dobro znana in obče spoštovana oseba bil, došlo je mnogo gledalcev sliko ogledovat in vsi so se jako pohvalno izjavljali o njej. Ako ravno je g. Franke to podobo samó po svetlopisu (fotografiji) in po navodih Tomšiča poznavših izdelal (osebno malar Tomšiča nij poznal), vendar se je na prvi pogled čuditi velikej podobnosti z originalom kakor tudi živosti izraza. Znani in zaslužni malarji, ki so si to sliko ogledali, hvalijo „akademični“ načrt in sestavo tega dela ter poudarjajo spretnost umetnostnega izdelka Franke-jevega. G. Franke — kakor smo v Ljubljani imeli priliko videti — je pred tem uže v enakej velikosti namalal sliko Toman-ovo, o kojoj je svoj čas bil pohvalni govor v slovenskih časopisih. Tomšič-eva prelepa slika je po naročbi bila izdelana, in posnetki, v istej velikosti, se lahko naročijo pri g. Franke-ju v Ljubljani (hótel Europa, Tavčarjev dom) za nikakor visoko ceno. G. Franke se je izučil v Benetkah in mi s svoje strani prav gorko priporočamo tega mojsterskega umetnika vsem naročevalcem slik in velikih oltarskih podob, kakovih smo v njegovem atelieju tudi nekoliko videli. — Ob enem naznamjamo tu, da je tudi nekega drugega slovenskega malarja slika v Ljubljani razstavljena: slika sv. Martina, namalana z oljnatimi barvami od J. Šubica, kojega smo v „Zori“ uže omenili. — Tudi Gorica ima svojega slovenskega slikarja, mladega g. L. Grilca, ki je nedavno M. Doljak-ovo sliko v životnej velikosti naslikal. — Vsem našim Slovincem, koji imajo takih umetnij naročiti in za koga koli priskrbeti, polagamo na srce, naj se do naših domačih umetnikov obračajo, ne pa daleč po svetu do umetnikov v Monakovem ali drugje. Postrežba drugod nikakor nij boljša niti ceneja, in če svojim lastnim umetnikom — malarjem kakor kame-notescem — sežemo pod pazuo, izpodbujamo s tem lastne rojake k večemu umetnostnemu delovanju ter tako domačo umetnost sploh pòspešujemo in povzdiguemo. Tudi z gospodarstvenega ozira je pametneje, zaslužek svojim ljudem naklanjati, nego ga tujcem daleč iz dežele pošiljati. — S pravim veseljem se smemo ozirati na veliki napredek, ktereja zapazujemo v razvitku pevskega društva na Goriškem, vrlega „Slavca“. Osnova in delovanje tega po vsem Goriškem razprostranjenega društva kaže nam vrlo rádostno in ob enem zdravo misel: edinjenje pevskih močij. Po tej osnovi, da pevci vsakega šče tako malega in maloznatnega kraja, kjer jih je včasih ena sama peščica, vsi pripadajo enemu velikemu društvu, dobivajo i slabe pevske moči podporo in morejo k enemu velikemu uspehu dopomagati. Vкупne vaje po več krajih in konečna skupna vaja vseh pevcev na enem mestu omogočuje impozantne pevske proizvode, kakov je bil n. pr. vlani veliki pevski koncert v goriškem gledališču in kakov je letos 24. avg. bil zopet v Gorici, kjer je 100 pevcev pevalo. Lep in srce povišujoč prid pa dobiva tudi družbeno življenje, koje se pri češčem shajanju pevcev iz raznih krajev vedno bolj oživlja in vedno več deležnikov privabljuje. Ta osnova „Slavca“ vidi se nam tudi za druge Slovence prav vredna posnemanja.

Listnica. g. S. R. Prihodujč. — g. F. R. „Venček“ se prodaje v našej tiskarni, pa tudi v Gorici pri g. Wokaun-u. Cěna v tiskarni po 40 kr., v Gorici pa po 50 sold. — g. J. S. na Sl. Vaše študije o slov. dialektologiji zanimajo nas vrlo. Le napredujte!

Izdajatelj in odg. urednik: **Martin Jelovšek.** J. M. Pajk-ova tiskarna v Mariboru.